

BOEK BESPREKING

Prof. Dr. R. Neumann, *Üble Zufälle in der täglichen Praxis. Verhütung und Hilfe. Ein Lehr- und Nachschlage-Buch.* Berlinische Verlagsanstalt, Berlin 1938. Preis R.M. 10.50.

In dit werkje van 180 bladzijden, met 178 afbeeldingen verlicht, behandelt Prof. Neumann de stof, die hij in den loop der jaren in „Fortbildungskurse” behandeld heeft.

Na een hoofdstuk over de „Rechtsfolgen zahnärztlicher Behandlung”, die voor den buitenlander van weinig belang zijn, behandelt hij onder meer de lokale en geleidingsanaesthesie, narkose, algemeen chirurgische gezichtspunten ter vermindering van onaangenameheden, bloedingen, wondinfecties, de beteekenis van het Röntgenbeeld, perforaties, verbrandingen, aspiratie van vreemde lichamen en de gevaren waaraan de tandarts zelf bloot staat.

Nieuws wordt er zodoende uiteraard niet veel geboden, maar wel is het ongetwijfeld een handig boekje tot naslaan bij eventuele moeilijkheden in de praxis, geschreven door een man van veel ervaring.

Voor al den jongen tandarts kan dit werkje ter instructie bij voorkomende moeilijkheden worden aanbevolen.

NORD.

Dr. Karl Goldhammer, *Röntgenologie des praktischen Zahnarztes.* Wien. I Teil. Aufnahmetechnik und Röntgenanatomie der Zähne und Kiefer. 1937. Aesculap-Verlag. Wien-Leipzig-Bern.

Dr. Goldhammer heeft zich ten doel gesteld, om voor den praktiseerenden tandarts een handig vademecum (143 bladz.) samen te stellen, dat een antwoord zal geven op verschillende vragen, welke zich bij de tandheelkundige röntgenologie zullen voordoen. Gedeeltelijk is de tekst met afbeeldingen reeds gepubliceerd in den „Praktischen Zahnarzt” (Heft I bis II, 1936).

In het hoofdstuk, handelende over de projectie, wordt het voor-

treffelijke werk van C. P a r m a: „Röntgenographie der Zähne und der Kiefer” te hulp geroepen. Het hoofdstuk: „Het wezen en ontstaan van de Röntgenstralen” is geschreven in samenwerking met Dr. L e a n d e r P o h l en dat over de tandheelkundige Röntgenologie van het kind met Dr. E r n s t B u s t i n.

In een korte inleiding wijst schrijver op de voordeelen van het Röntgenbeeld als diagnostisch hulpmiddel, maar ook op de begrenzing daarvan. Achtereenvolgens wordt zakelijk en kort, zoodat elke zin beteekenis heeft, behandeld: 1e. Het wezen en ontstaan der Röntgenstralen, 2e. Beschrijving van hetgeen bij het vervaardigen van de Röntgenopname noodig en noodzakelijk is en in de derde plaats de Röntgenologie van het normale beeld der tanden en kaken.

De techniek der intraorale opnamen wijkt af van die, welke in het algemeen hier te lande gebruikelijk is. Ofschoon deze wijze van instellen tot goede resultaten voert, kan referent hierin niet een directe verbetering zien.

Dr. G. beëindigt dit eerste deel met de aankondiging van een tweede, in denzelfden geest, waarin zal worden beschreven het Röntgenbeeld van de gebitselementen, de onder- en bovenkaak onder pathologische omstandigheden.

Ref. spreekt den wensch uit, dat dit spoedig moge verschijnen, daar hij niet twijfelt, of het zal evenals dit eerste deel, een vertrouwde raadsman zijn voor de collega bij het differentieeren en interpreteren van het röntgenbeeld.

A. EDEL.

Praeventieve Geneeskunde, uitgegeven onder redactie van Dr. J. van der Hoeve, Dr. E. Gorter, Dr. C. E. Benjamins, Dr. J. J. van Loghem, K. de Snoo, Dr. J. H. Tuntler en Dr. M. B. Heyn-sius van den Berg. Tweede Deel. Prijs: geb. f 10.—.

Van de Uitgeversfirma J. B. Wolters te Groningen bereikt de redactie een exemplaar van het 2e deel dezer trilogie, gewijd aan de verhoedende geneeskunde en uitgegeven op initiatief van het Instituut voor Praeventieve Geneeskunde.

In dit tweede deel, omvattend ruim 500 bladzijden druks, worden in een elftal meerendeels uitvoerige hoofdstukken achtereenvolgens behandeld: de interne geneeskunde (door Dr. P. van Paassen), prophylaxis van rheuma (Prof. Dr. W. A. Kuenen), praeventieve verloskunde (Prof. K. de Snoo), gynaecologie (Dr. M. L. Muller), praeventieve heelkunde (Prof. Dr. P. R. Michael),

praeventieve kinderchirurgie (Dr. R. J. Harrenstein), het voorkomen van tandziekten (H. van der Molen), praeventie in de neus-, keel- en oorheelkunde (Prof. Dr. C. E. Benjamins), praeventieve oogheelkunde (Prof. Dr. J. van der Hoeve), praeventieve geneeskunde en huidziekten (Prof. Dr. Th. M. van Leeuwen), praeventieve neurologie (Dr. W. G. Sillevius Smitt), psychische hygiëne (Prof. K. Herman Bouman), periodieke geneeskundige onderzoeken en geneeskundig onderzoek vóór het huwelijk (Dr. J. Siegenbeek van Heukelum).

Het zal iederen tandarts verheugen, dat in deze imposante reeks verhandelingen van vooraanstaande vertegenwoordigers der medische wetenschap, ook een plaats is ingeruimd aan de praeventieve tandheelkunde, waarvoor, naar uit vorenstaande opsomming reeds blijkt, de heer H. van der Molen, tandarts aan het Wilhelmina Gasthuis te Amsterdam, bereid gevonden is een hoofdstuk te schrijven. Wanneer wij aan prophylactische tandheelkunde denken, ligt de gedachtenassociatie met de praktische toepassing in georganiseerden vorm voor de hand en zoo is het gereedelijk te verklaren, dat de leider der voormalige hoofdstedelijke schooltandverzorging door de Redactie voor deze taak is aangezocht: hij toch heeft qualitate qua meer dan anderen veelzijdige bemoeiing met het vraagstuk der cariespraeventie gehad.

Natuurlijk omvat de tandheelkundige prophylaxis veel meer dan bij de schooltandverzorging in praktijk wordt gebracht en zoo bestrijkt de door collega V a n d e r M o l e n behandelde stof dan ook een heel wat breeder front. In een vijftigtal bladzijden behandelt de schrijver na een korte inleiding de ontwikkeling van gebit en kaken, het dagelijksch onderhoud van het gebit; het halfjaarlijksche onderhoud (prophylactische controle, prophylactische vulling, prophylactische extractie) en de overheidsbemoeiing.

Het is niet te verwachten, dat wanneer de behandeling van een dergelijk thema aan één auteur wordt toevertrouwd, zulks in alle gevallen een dusdanige omvattende en objectieve weergave van feiten en gevestigde inzichten waarborgt, dat de ter zake kundige lezer de gangbare meeningen over hoofdzaken en bijkomstigheden in juiste verhouding weerspiegeld vindt. Het persoonlijk accent van den schrijver heeft niet alleen recht van bestaan, maar verleent aan het geschrevene vaak de kleur, waardoor het onderwerp relief krijgt. Onder erkenning van dit persoonlijk cachet wil het schrijver dezes niettemin voorkomen, dat de heer V a n d e r M o l e n, met name in zijn beschouwing over het dagelijksch onderhoud van het gebit de objectiviteit te veel geweld heeft aangedaan door zijn particuliere opvatting omtrent de „traumatische” ge-

volgen van het tandenborstelen en het gebruik van poetsmiddelen als uitsluitende leiddraad voor zijn betoog te nemen en met geen woord heeft laten blijken, dat zijn opvatting sterk afwijkt van de inzichten, die onder tandartsen algemeen worden gehuldigd en als juist aanvaard. Onze lezers kennen uit het Aprilnummer van den vorigen jaargang het standpunt van collega Van der Molen over deze kwestie, gelijk hij dit in een vergadering van de Ver. van Ned. Tandartsen heeft ontvouwd, zoomede de bestrijding die het van velerlei zijden ontmoette, zonder dat hij er in geslaagd is de critiek te ontzenuwen. Wie thans in het onderhavige standaardwerk over praeventieve geneeskunde des schrijvers solitaire opvattingen ongewijzigd terugvindt, alsof er een communis opinio op het stuk van gebitsonderhoud wordt weergegeven, vraagt zich wel af, of dit strookt met den opzet, die vanzelfsprekend aan deze uitgave ten grondslag ligt: het geven van betrouwbare voorlichting. In het door den schrijver gelegde verband tusschen het gewraakte poetsen met tandpasta en het achtereenvolgens ontstaan van glazuurdefecten, gingivitis, atrophie van de interdentale papil en pyorrhoe, gaat hij uit van den jeugdtoestand: „het epitheel van de gingiva loopt continu over in de cuticula dentis”¹⁾. Hij stelt dan daar tegenover bevindingen bij patiënten op middelbaren leeftijd en verwaarloost het steeds voortschrijdende doorbraakproces, waarbij — ook zonder uitwendige invloeden — een steeds grooter deel van den tandkroon en daarna van den tandhals ontbloot worden, met een overeenkomstige wijziging van de interproximale verhoudingen. En deze schrille tegenstelling, met fotomateriaal weergegeven, wordt dan uitsluitend toegeschreven aan „traumatische” dagelijksche gebitsverzorging, welker schematische voorstelling op blz. 230 meer in de lijn van het betoog passende dan natuurgetrouw is.

Naast dit algemeene bezwaar vergeve de schrijver ook nog eenige detailcritiek. Zoo zou men het gedeelte met betrekking tot de aetiologie van de anomalieën van stand der tanden wel wat uitgebreider gewenscht hebben. Deze afwijkingen, voor zoover zij een gevolg zijn van verkeerde gewoonten (duim- en vingerzuigen) zijn uit een oogpunt van preventie belangrijk genoeg om recht te hebben op meer dan de 14 regels, die er aan gewijd zijn. Het daarin door den auteur aanbevolen middel om het duimzuigen te beletten, n.l. 's nachts het kind aan iederen arm een kous laten dragen, met in den voet een houten maasbal, zal de meeste ouders niet ten onrechte afschrikken. Veel eenvoudiger en minder onaan-

1) Onder de schematische teekening op blz 229.

genaam toch zijn dichtgenaaide verlengstukken aan de mouwen van hansop of nachtpon.

Ook bij de verzorging van het kunstgebit, ter praeventie van slijmvliesirritaties, met welks hygiëne het in doorsnee nog droevig gesteld is, had zeker meer nadruk gelegd dienen te worden en melding gemaakt van de reinigingsmiddelen, die thans in den handel zijn en als een waardevolle aanwinst beschouwd mogen worden.

Voorts vindt men op blz. 229 een mededeeling, die zelfs een leek ongelooflijk moet voorkomen: dat de normale kauwdruk „geschat” is op 20 tot 100 K.G. . . . per c.M.²! Dat de groote Black, aan wien deze taxatie ontleend wordt, in zijn tijd blijkbaar niet wijzer was, rechtvaardigt deze onzin niet meer in het jaar '38.

Tot slot nog een citaat:

„Voor verzekering vormt de caries, in tegenstelling tot vele „andere ziekten (epidemieën) een zeer goed te berekenen object. „Immers, is bij één individu in den regel niet te voorspellen hoe „sterk de caries het gebit zal aantasten, bij grootere bevolkings- „groepen is de cariesfrequentie een constant getal (afhankelijk van „ras, streek e.d.) zooals men op plaatsen, waar men schooltand- „verzorging invoerde, heeft geconstateerd. Men heeft nu bij een „systematische behandeling slechts een eenvoudige kostenberekening „te maken. Het moge den inspecteurs van de Volksgezondheid en „den bestuurders van ziekenfondsen een punt van overweging zijn „of hier niet een zeer nuttig werk verricht kan worden, dat nu „eens wel in tijden van „versobering” uitvoerbaar is.”

Daar gelaten, dat de gebitstoestand van kinderen van 6—13 jaar niet maatgevend is voor dien van volwassenen van sterke uiteenloopenden leeftijd, constateert de schrijver zelf dat 90 %/o der bevolking direct behoefte heeft aan conserveerende behandeling. In hoeverre een dergelijk risico in een stelsel van verzekering is onder te brengen, verklaart de schrijver helaas niet nader.

Met deze opmerkingen moge worden volstaan. Vermeld zij ten slotte nog, dat de schrijver zich overtuigd voorstander toont van schooltandbehandeling aan de school zelf en van het instituut der mondverzorgsters als assistenten van den tandarts. Ook de stelselmatige prophylactische extractie van de eerste molaren bij diepe caries van een dezer elementen.

Uit deze ietwat uitvoerige beschouwing van het door collega Van der Molen geschreven hoofdstuk over het voorkómen van tandziekten, moge worden afgeleid, dat de auteur zich veel moeite heeft gegeven om duidelijk te maken hoezeer de verschillende aandoeningen door praeventieve maatregelen en behandeling in een vroegtijdig stadium kunnen worden gestuit. In een

belangrijk werk als het onderhavige zullen zij er toe kunnen bijdragen om het belang van prophylactische gebitsverzorging onder de aandacht te brengen van hen, die geroepen zijn om daartoe mede te werken.

De overige hoofdstukken uit het tweede deel, welker onderwerpen reeds in het begin vermeld zijn, vallen buiten het bestek eener bespreking te dezer plaatse. Ze zijn in hooge mate lezenswaard en ook de tandarts kan met de lectuur zijn inzicht op aangrenzende terreinen verrijken. Met voldoening zij hier geconstateerd dat in het door Prof. M i c h a e l geschreven hoofdstuk over praeventieve heelkunde, bij de voorbehandeling tot operatie met nadruk gewezen wordt op een behoorlijke contrôle van het gebit. „Een pyorrhoe alveolaris is aldus schrijver een contra indicatie voor operatie, tenzij deze dringend noodzakelijk is. Ten gevolge der uitschakeling der larynxreflexen kan gedurende narcose zeer licht speeksel in de diepere luchtwegen komen. Het is dus van het grootste belang, dat de mondholte zoo min mogelijk infectiemateriaal bevat, ter voorkoming van postoperatieve longstoringen.” Laat ons hopen, dat de mogelijke gevolgen van een slechten gebitstoestand, met het oog op het gevaar van een aspiratiepneumonie steeds meer de aandacht zullen doen vestigen op tijdige gebitsverzorging van operatie-patiënten.

B.

De Vitamines, door Dr. J. J. H o f f, apotheker en C. G. H o f f - V e r m e e r, arts. Vierde, vermeerderde druk. Uitgave: J. Noorduyn en Zoon N.V., Gorinchem. Prijs: geb. f 1.25.

Dit bijna 100 bladzijden tellende boekje verscheen voor de eerste maal in 1932 om binnen 6 jaar thans een vierden druk te beleven, welks opslag reeds een jaar na de vorige noodzakelijk bleek. De gretige aftrek die dit „overzicht” van den huidigen stand der vitamine-wetenschap, blijkens het bovenvermelde succes vindt, is voor het pharmaceutisch-medisch echtpaar een vleiende getuigenis, dat zij hun stof op door vele gewaardeerde wijze hebben behandeld.

Voor wie dan verder met den inhoud kennis maakt is dit succes meteen verklaard: duidelijker en overzichtelijker verhandeling over de vitaminen en hun beteekenis voor het menselijk en dierlijk organisme kan men zich niet wenschen! Dit ligt voorts in de behandeling en rangschikking der stof voor elke vitamine (A, B, C, D, E, H en K) afzonderlijk, telkens voorafgegaan door de geschiedenis der betreffende ziekte en de opsporing van haar ware

oorzaak. Vooral de historische inleiding over de ontdekking van het bestaan der vitaminen, met name het hoofdstuk over de onderzoekingen naar de oorzaak der beri-beri, geeft den lezer een in zijn zakelijkheid juist treffend beeld van de moeijkheden, waarvoor men bij het opsporen van de ware aard der ziekte werd geplaatst en welke zoo schitterend tot oplossing werden gebracht. In het sober relaas der feiten, zooals de schrijvers deze geven, wordt als het ware hulde gebracht aan de onderzoekers, wier namen onverbrekkelijk aan deze overwinningen der wetenschap zijn verbonden, welke hulde mede tot uiting komt in de opname van portretten van de hoogleeraren E y k m a n en G r i j n s.

Aan de verschillende vitaminen is daarna telkens een afzonderlijk hoofdstuk gewijd, waarin behalve een stukje geschiedenis de chemische en physische eigenschappen, de verschijnselen, die bij gebrek er aan optreden, de aanwezigheid in de voedingsmiddelen en de behoefte er aan bij den mensch en enkele diersoorten besproken worden. Dat geschiedt op zoo heldere wijze, dat ook den leek zich een duidelijke voorstelling kan maken van aard en beteekenis der verschillende vitaminen en hun tekort.

Praktische bruikbaarheid krijgt het boekje door een uitvoerige bespreking van de waarde der voedingsmiddelen op grond van hun gehalte aan de verschillende vitaminen waarbij ook eenige Indische in de critische beschouwing zijn betrokken. Voor hen, die in onze voeding belang stellen is het werkje, blijkens den titel, mede bedoeld.

Aan het slot zijn in een tabel de voornaamste eigenschappen der verschillende vitaminen nog eens overzichtelijk gerangschikt.

Ook voor den tandarts is het boekje een waardevolle vraagbaak, die snelle oriëntering omtrent details mogelijk maakt.

B.